

ÄR DU LÖNSAM LILLE VÄN?

En socioekonomisk analys av unga,
skolmisslyckanden och arbetsmarknaden

Ingvar Nilsson/SEE

i.nilsson@seeab.se

2011-06-25

1. SAMMANFATTNING

Många unga har en besvärlig resa från ungdomstiden och studier in i vuxenlivet och in på arbetsmarknaden. En icke obetydlig andel av dem misslyckas med detta. Kostnaderna för detta är oerhört höga mänskligt, socialt och ekonomiskt. Därmed är värdet av att förhindra detta betydande. För varje årskull handlar det om ett stort antal miljarder.

- En årskull består av upp emot 110.000 barn i Sverige. Cirka 13.000 av dem eller knappt 12 % vare sig arbetar eller studerar några år efter det att de slutat gymnasiet
- Samhället har investerat cirka 47 miljarder kronor i dessa 13.000 unga i form av föräldraförsäkring, förskola, skola samt familjens kostnader för deras uppväxt.
- Var och en av dem kan under sitt vuxna liv komma att skapa samhällskostnader på mellan tio och femton miljoner kronor till följd av den marginalisering det innebär att inte ta sig in på arbetsmarknaden
- Det kostar samhället cirka 6 miljarder kronor för varje år som dessa 13.000 unga vare sig har arbete eller studerar. Det handlar om förlorade produktionsvärden, kostnader för olika samhällsinsatser samt till viss del kostnader för deras försörjning
- Om denna grupp på 13.000 unga i en årskull kvarstår livslångt i utanförskap blir den totala prislappen för detta cirka 155 miljarder kronor
- Om vi genom olika insatser lyckas reducera denna grupps marginalisering med 20 % uppgår de årliga vinsterna till cirka 1.2 miljoner kronor och de långsiktiga vinsterna till 31 miljarder kronor
- Om vi lyckas förkorta tiden utanför arbetsmarknaden för dessa 13.000 unga från fem till två år uppgår vinsten till 21 miljarder kronor

2. BAKGRUND

Det sägs ibland att det sätt på vilket man tar hand om barn, gamla och andra utsatta grupper i ett samhälle är en måttstock på det samhällets rådande värderingar. Är det ett samhälle för alla, eller ett samhälle för de starka? I vårt samhälle riskera vi att tappa mer än tio procent av varje årskull unga människor på deras väg mot arbetsmarknaden. Vad säger det om vårt samhälle?

2.1 Att beräkna kostnaderna för den onödiga marginaliseringen

En årskull barn i Sverige omfattar i storleksordningen 100.000 – 110.000 barn. En betydande andel av dessa barn kommer i vuxen ålder helt eller delvis att vara marginaliserade, med vilket vi här menar att man inte lyckas ta sig in på arbetsmarknaden och genom eget arbete försörja sig själv.

Detta förhållande leder både till betydande mänskligt lidande, sociala effekter och stora samhällsekonomiska kostnader. En av många bakgrundsfaktorer till detta är att man misslyckats i skolan. En betydande del av detta är förmodligen onödigt eftersom det idag finns rikligt med kunskap om hur man ska kunna förhindra detta. I denna rapport vill vi **översiktligt belysa kostnaderna för att unga människor marginaliseras och vad det kan vara värt att eliminera eller reducera detta.**

Rapportens uppdragsgivare har varit Miljöpartiet. Rapporten har självständigt arbetats fram av oss vid SEE¹. Det är också vi som står bakom samtliga resultat i rapporten. Arbetet har skett under begränsad tid och med begränsade resurser varför de siffror och resultat som redovisas är av översiktlig natur. Storleksordningarna i analys och resultat är naturligtvis korrekta men ett mer noggrant arbete hade förmodligen lett till en del smärre justeringar kring detaljer. Som så ofta väcker den här typen av översiktliga studier fler frågor än den ger svar. Detta överlämnar vi till kommande studier, egna eller ännu hellre andras.

2.2 Unga i samhället

Marginaliseringen i samhället är betydande. Antalet personer i arbetsför ålder som långvarigt befinner sig i någon form av **marginalisering, grovt definierat som oförmåga eller möjlighet att försörja sig genom eget arbete**, uppgår till en miljon eller kanske fler. Jan Edling beskriver hur antalet personer som uppbär ersättning från de statliga försörjningssystemen under perioden 1992 – 2009 pendlar mellan 18 % och 20 % beroende på konjunkturvariationerna. Summan av de personer som uppbär ersättning från statliga ersättningssystem och kommunala försörjningssystem uppgår till cirka 1.400.000 personer.²

Situationen för unga är, enligt de flesta källor, generellt sett värre än för den vuxna generationen³. Man kan uppfatta de unga som en sorts indikatorer eller vägvisare för framtidens samhälle och dessutom de som ska överta och förvalta det samhälle vi lämnar efter oss. Därför är det särskilt viktigt och intressant att se hur deras situation ser ut. En av marginaliseringens uttrycksformer är att man

¹ SEE = Institutet för Socioekologisk Ekonomi, ett forsknings-, utrednings- och konsultföretag verksamt sedan 1979, se vidare www.seeab.se eller www.socioekonomi.se

² Edling, Agenda för Sverige, Ekerlids Förlag, 2010, sid 142.

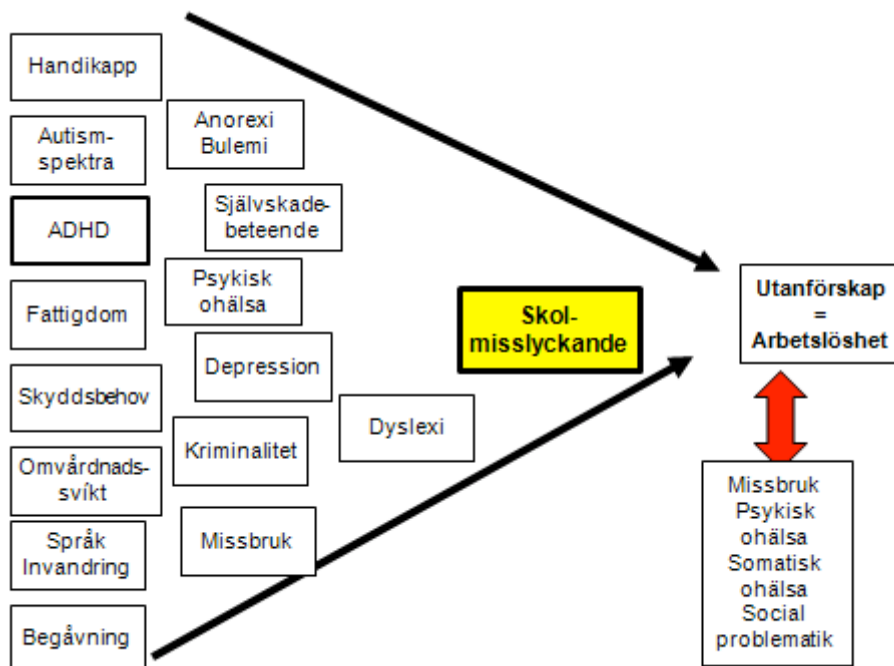
³ Se t.ex. Sociala Rapporter från Socialstyrelsen & Folkhälsoinstitutet samt rapporter från Statens Ungdomsstyrelse

utestängs från arbetsmarknaden. Detta i sin tur leder till att man drabbas av en sorts ekonomisk marginalisering. Detta kommer i statistiken till uttryck på flera olika sätt

- * arbetslösheten för unga är mellan två och tre gånger högre än för befolkningen i genomsnitt. Medan arbetslösheten för gruppen 15-74 år ligger runt eller under tioprocentnivån, pendlar motsvarande siffra för unga 15-24 år mellan 20 % och 30 %, för de riktigt unga är siffran ännu högre (SCB)
- * sedan 1991 har arbetslösheten för unga mellan 20 och 24 år ökat från 6.2% till 14 % (SCB)
- * 2001 hade 12 % av unga mellan 20 och 29 år låg ekonomisk standard. 2009 hade denna siffra ökat till 23 %. Nästan en fördubbling på åtta år (Ungdomsstyrelsen)
- * arbetslösheten bland unga har stigit markant i alla de nordiska länderna. Sverige låg under första kvartalet 2010 i toppen på 29 procent, Finland på 27 procent, Island på 16 procent, Danmark på 13 procent och Norge i botten med 9 procent. (Nordiska Rådet, oktober 2010)
- * 2008 inkom 130.000 ansökningar om betalningsförläggande för unga 18-25 år hos kronofogden (Kronofogdemyndigheten)
- * cirka 9 % av de unga flickorna mellan 18 och 25 år lever i hushåll som erhåller ekonomiskt bistånd. Motsvarande siffra för vuxna kvinnor är 3 % (Ungdomsstyrelsen)
- * Samtidigt som antalet nybeviljade förtidspensionärer över 30 år minskat från närmare 70.000 till 16.000, från 2004 till 2009, har antalet unga förtidspensionärer ökat från 4.500 till 6.500

2.3 Marginaliseringens omfattning bland unga

I figuren nedan har vi illustrerat att det finns många olika vägar under uppväxten som, i vuxenlivet leder till en betydande risk för långvarigt eller permanent marginalisering – skolmisslyckande är en de mest säkra (men inte den enda) vägarna för en sådan negativ livskarriär.

En årskull barn utgör ungefär 100.000 – 110.000 individer. Det finns idag en sorts underförstådd förväntan i samhället om att alla unga ska genomgå gymnasieskolan med godkända betyg. Dessa gymnasiebetyg utgör en sorts inträdesbiljett på arbetsmarknaden.

Verkligheten ser dock lite annorlunda ut. Med vissa intervall genomför Sveriges Kommuner och landsting (SKL) så kallade öppna jämförelser kring skolresultat. Senaste gången man gjorde detta fann man att mellan 20 % och 25 % av alla unga misslyckas med att fullgöra sin gymnasieutbildning på tre eller fyra år⁴. I huvudrapporten formulerade man sig på följande vis

”Nationellt sett är andelen elever som fullföljde gymnasiet med uppnådd högskolebehörighet inom tre år i stort sett oförändrad jämfört med föregående år och ligger på drygt 70 procent. Spridningen mellan kommunerna är dock stor, från knappt 44 procent till 86 procent”⁵.

Man fann också att två år efter avslutad gymnasieutbildning var det knappt 30 % som vare sig arbetade eller studerade. SKL har också låtit göra en totalundersökning av en hel årskull unga födda 1981 där man gått vidare med denna fråga. I denna studie fann man att 95 % av alla unga i denna årskull påbörjar gymnasiestudier. Och i likhet med de öppna jämförelserna fann man att 27 % saknade slutbetyg vid 20 års ålder. Men vad som var än mer anmärkningsvärt var att 13 % av dem varken arbetar eller studerar vid 24 års ålder⁶.

Ungdomsstyrelsen har inom ramen för projektet Themegroup Youth tagit reda på vad de unga som varken studerar eller arbetar gör. Man fann att den andel unga i ålderintervallet 20-25 år som varken arbetar eller studerar är 11.9% år 2007 eller 11.000 – 12.000 unga per årskull eller totalt sett 81.800 för dessa sex årskullar. Andelen har dessutom ökat mellan 2007 och 2008⁷.

Detta är ju i sig tämligen häpnadsväckande siffror. Vilken annan verksamhet skulle acceptera att investera (650.000 + 250.000⁸) 900.000 kronor i en produkt (den godkända gymnasieeleven) och i 12 % av fallen acceptera att investeringen inte uppnått avsedda mål. Detta är vad som sker inom skolväsendet år efter år. Den årliga potentiella samhällsliga humankapitalförlusten för denna del uppgår till $0,12 * 110.000 * 900.000 = 11.9$ Mdr kronor. Till detta kommer alla andra historiska kostnader för dessa barn samt kostnaderna för det framtida marginalisering som kan uppstå som följd av detta.

I våra fortsatta kalkyler kommer vi att som utgångspunkt ha att i en årskull med 110.000 unga är det cirka 13.000 av dem eller cirka 12 % som är bärare av denna typ av problematik.

4 SKL öppna jämförelser 2010

5 SKL, öppnajämförelser för gymnasieskolan, 2010, huvudrapport, sid 11

6 SKL, födda 1981; 95-27-13, 2009

7 Temagruppen unga i arbetslivet, Unga som varken arbetar eller studerar, Ungdomsstyrelsen, 2011, sid 15

8 Siffrorna utgör genomsnittliga skolkostnader för 9 års grundskola och 3 års gymnasieskola

3. MARGINALISERINGENS KOSTNADER

Man brukar ibland kring förebyggande eller rehabiliterande insatser säga att det blir för dyrt – men vad är det som blir för dyrt; att ingripa eller att avstå från att ingripa. Marginaliseringens prislapp är mycket hög

3.1 Vad kostar marginalisering

Vårt fokus i denna rapport ligger alltså på de socioekonomiska effekterna av en marginalisering. Dessa kostnader består lite förenklat av tre delar

- De **produktionsförluster** som uppstår till följd av att människor som skulle kunna arbeta (helt eller delvis) inte tas i anspråk och deras bidrag till folkhushållet (det som ibland kallas deras BNP-bidrag) uteblir. Denna kostnad brukar beräknas som den lönekostnad en arbetsgivare är beredd att betala för att anställa den person det gäller.

I våra kalkyler använder vi – utifrån en försiktighetsprincip - regelmässigt en mycket låg lönekostnad – för unga ofta en månadslön kring 17.000 kronor – som utgångspunkt för kalkylen. Till detta kommer arbetsgivarens så kallade lönekostnadspåslag som tillsammans med lönen utgör den totala lönekostnaden

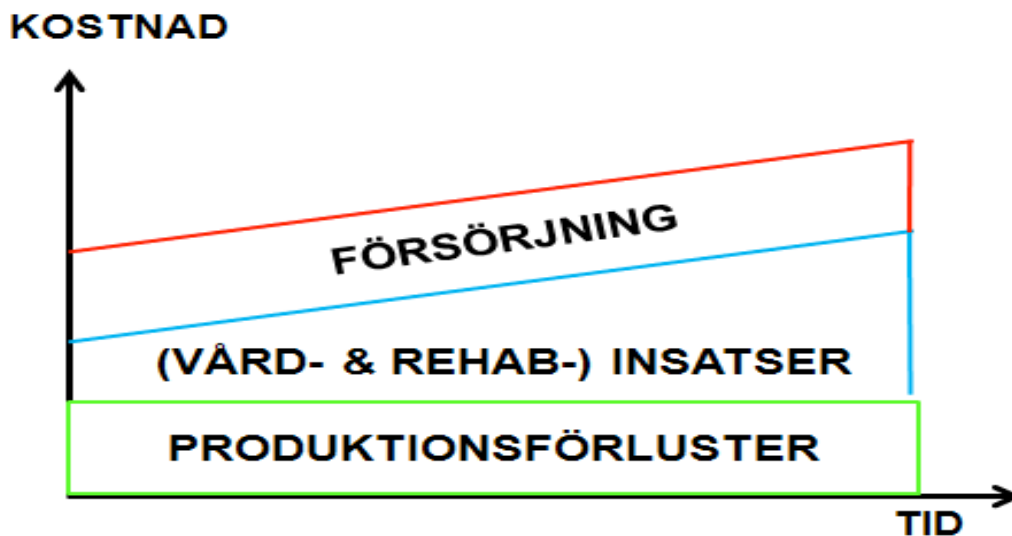
- De **olika insatser** i form av prevention, vård eller rehabilitering som riktas mot den person det gäller. Det kan vara allt från läs- och skrivstöd för dyslektiker i skolan till avgiftning och missbruksvård för unga missbrukare.

I våra kalkylmodeller beaktar vi normalt mellan 150 och 250 variabler som vi identifierat, kvantifierat och prissatt och som fångar ett brett panorama av olika insatser som kan bli aktuella kring arbetslösa eller andra grupper som marginaliserats. Av försiktighetsskäl lägger vi oss även här i underkant i våra kalkyler

- Den tredje gruppen av kostnader är de som uppstår för att **försörja** marginaliserade människor. Det kan handla om allt från sjukpenning, via aktivitetsersättning eller ekonomiskt bistånd och A-kassa till sjukersättning.

Dessa kostnader brukar kallas finansiella kostnader eller transfereringar och anses normalt sett inte höra hemma i en samhällsekonomisk kalkyl eftersom de inte utgör en real kostnad utan endast just en transferering. Men verkligheten pekar på att den som säger att de stora kostnaderna för våra sjukförsäkringssystem eller kostnaderna för ekonomiskt bistånd inte är en kostnad att räkna med kommer att få ett pedagogiskt argumentationsproblem gentemot de personer som har ansvar för och förvaltar dessa resurser. Därför väljer vi ofta att även redovisa dessa kostnader för marginalisering, men särskiljer dem från övriga kostnader.

Dessa kostnader kan uppstå under kort eller lång tid. För en betydande grupp av unga utanför arbetsmarknaden tenderar situationen tämligen snabbt att bli kronisk. Marginaliseringen cementeras fast. Den erfarenhet vi har från ett hundratal olika rehabprojekt är att detta ofta leder till två effekter.

Den första är att många unga (detta gäller i viss mån även för äldre) som långvarigt befinner sig i arbetslöshet eller annan form av marginalisering utvecklar en mängd följdproblem. Detta sker antingen som en direkt följd av marginaliseringen eller därför att marginaliseringen har fungerat som en **utlösare av latenta problem**. Det kan handla om allt från mildare form av psykisk ohälsa, att man utvecklar olika former av asocialt (eller normbrytande) beteende, tröstätande med övervikt som följd, sömnrubbningar, sviktande självkänsla till missbruk i en eller annan form. Detta leder till att på sikt finns en betydande risk att man får ökade behov av olika former av offentliga insatser. Vi brukar kalla detta **marginaliseringens triggerfunktion**.

Den andra effekten är att detta tenderar att ha ett **accelererande mönster**. Ju längre man är marginaliserad desto svagare blir självkänslan och förmågan att ta hand om sig själv. Man skulle nästan kunna prata om en sorts inlärld hjälplöshet. Vi har i flera studier⁹ sett att ju längre man är till föremål för olika offentliga insatser, desto större tycks behovet av dessa insatser blir. Vi brukar kalla detta för **marginaliseringsaccelerationen**.

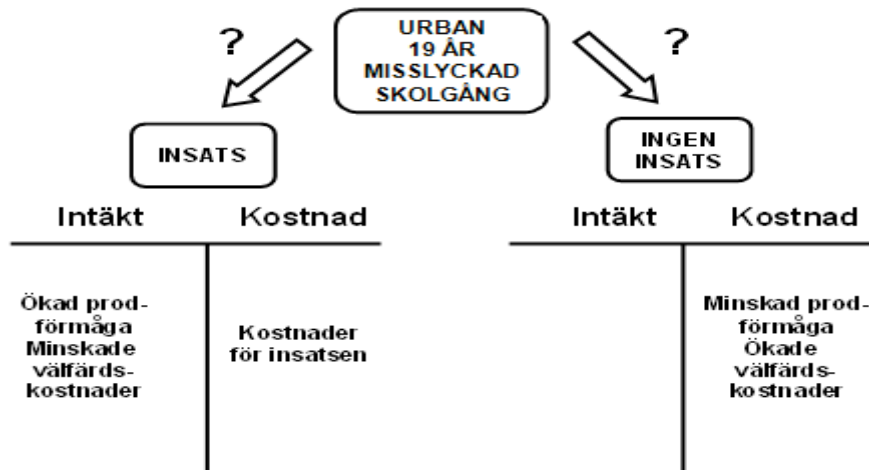
3.2 Hur ska vi värdera en insats

Låt oss alltså tänka oss att vi står inför en beslutssituation som handlar om huruvida vi ska satsa en viss summa pengar på unga människor som misslyckats i skolan och att den insats vi överväger handlar om att hjälpa dom fram till ett lyckat skolresultat och därmed en ökad möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden.

I ekonomiska termer pratar vi å ena sidan om att göra en följdinvestering för att ge honom eller henne chans till ett gott framtida liv och förmåga att försörja sig själv. Å andra sidan pratar vi om en framåtriktad social investering syftande till att förhindra eller reducera framtida marginalisering och alla de negativa effekter som kan vara (mänskliga och ekonomiska) förknippade med detta.

Det vi har att jämföra är alltså kostnaden för en insats, det utfall vi tror detta leder till samt intäkter och kostnader för ett sådant alternativ med motsvarande analys för att inte göra något extra. Alternativen och deras konsekvenser i stort finns redovisade i figuren nedan.

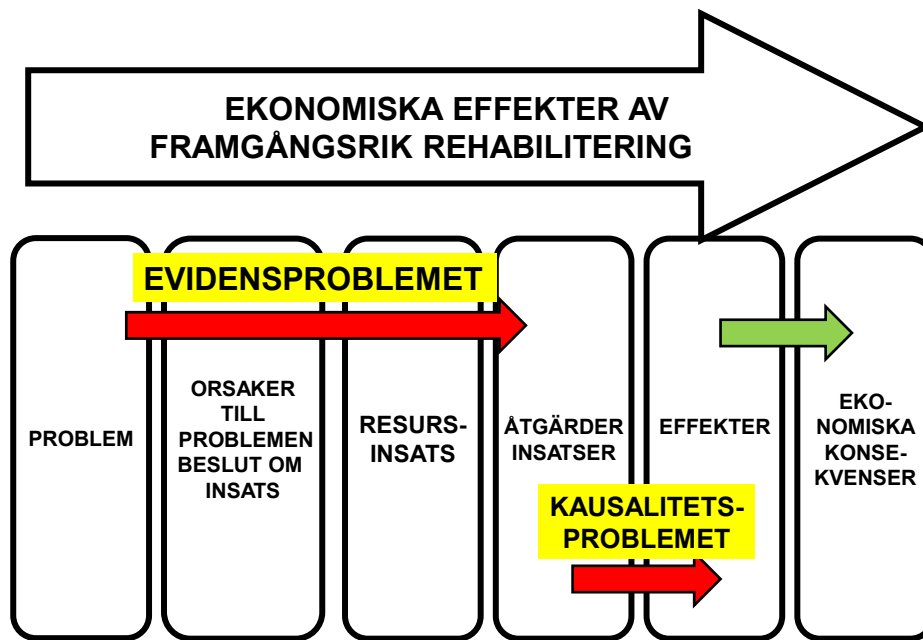
⁹ En förteckning över dessa studier finns sist i rapporten

Principiellt är denna analys tämligen enkel att göra om man bara har kunskap om vad en eventuell insats kostar, sannolikheten för framgång samt priset för marginalisering om man inte gör något. I själva verket är analysen dock något mer komplicerad eftersom många av variablerna är okända eller i varje fall osäkra. Tämligen säkra ingångsvärden är hur många unga som inte arbetar eller studerar ett antal år efter gymnasietiden. Mera osäkert är på vilket sätt de är marginaliserade på kort sikt och vad som kommer att hända på lång sikt

Här ställs vi metodmässigt inför två problem illustrerade i figuren nedan. Det ena handlar om ifall vi vet vilka orsaker som ligger bakom det problem vi vill lösa - är det verkligen skolresultatet i sig som utgör problemet eller utgör det ett symptom, på ett underliggande problem. Och detta leder till följdfrågan; vad är i så fall en kostnadseffektiv och evidensbaserad metod för att lösa rätt grundproblem. Detta kallar vi **evidensproblemet**.

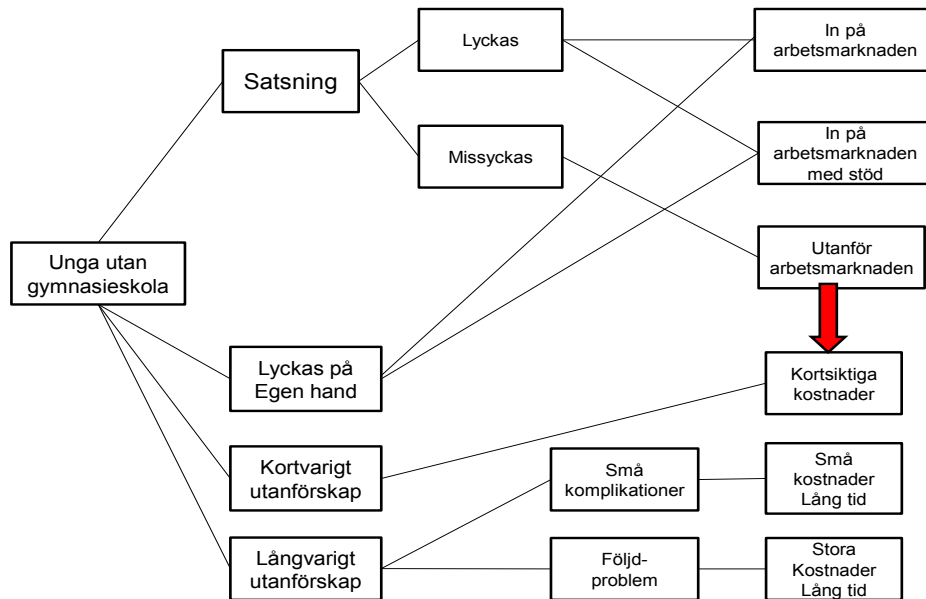
Den andra metodutmaningen handlar om att veta ifall just den insats man föreslår är den som leder till att grundproblemet löses eller om helt andra faktorer påverkar detta. Detta kallar vi **kausalitetsproblemet**. Har man väl hanterat dessa två frågor är det tämligen enkelt att analysera de socioekonomiska effekterna

Det som gör denna analys särskilt intressant är att det finns så många variabler och så många utfallsmöjligheter att beakta. Kombinationsmöjligheterna är i det närmaste oändliga. Därför måste man avgränsa sig i analysen. I figuren nedan illustreras en del av de utfallsmöjligheter som kan analyseras. Vi utgår i vår analys från att problemet är unga som misslyckas i gymnasieskolan och som av detta skäl eller andra inte kommer in på arbetsmarknaden. Vi tänker oss också att vi vill jämföra effekterna av att göra något (**insats- eller åtgärdsalternativet**) kring detta med att inte göra något extra (**referensalternativet**).

En insats kring dessa unga kan lyckas, misslyckas eller delvis lyckas. Man kan lyckas med skolbetygen men ändå misslyckas med att komma in på arbetsmarknaden därför att inträdesbarriärerna inte bara handlade om skolbetyg. En del kommer som en följd av satsningen att erhålla konventionella lönearbeten, andra kommer erhålla olika former av samhällssubventionerade anställningar

En insats kanske inte helt kan förhindra en framtida marginalisering. Men den kanske förkortar tiden för detta med ett eller flera år.

I det alternativ där man inte gör något extra kommer en grupp att reda upp sitt liv på egen hand tämligen snart. De unga som vi ibland kallar maskrosbarn. En del kommer att vara marginaliserade mycket lång tid, rentav livslångt. Andra kommer efter ett antal år av egen kraft att ta sig in på arbetsmarknaden. Några av dem som är marginaliserade kommer att ha små följdproblemer, andra utvecklar olika former av psykiska eller somatiska följdproblem, asocialitet eller kriminalitet.

Variationerna i utfallsmönster är alltså i det närmaste oändliga. Vi kommer i de följande kalkylerna att redovisas de socioekonomiska effekterna av några av de utfall vi anser mest meningsfulla eller intressanta.

4. DE SOCIOEKONOMISKA EFFEKTERNA AV MARGINALISERING

Sverige är ett av de länder i EU som har den högsta ungdomsarbetslösheten. Nästan 27 procent av alla svenskar under 25 år som vill och kan ta ett arbete står i dag utanför arbetsmarknaden. Andelen unga i de fattigaste förortsområdena som redan före den ekonomiska krisen stod utanför utbildning och arbete var mellan 35 och 40 procent. Utbildning är en central faktor för att senare få ett arbete. Det är viktigt att unga som hoppar av gymnasiet tidigt identifieras och erbjuds alternativ som kan få dem att återgå till någon form av utbildning eller praktik. (Per Nilsson, generaldirektör, Ungdomsstyrelsen)

4.1 Våra antaganden

I detta avsnitt kommer vi att redovisa några olika kalkyler kring marginaliseringen bland unga och dess konsekvenser på kort och lång sikt. Kalkylerna är gjorda den modell vi under ett antal år byggt upp och som består av lite mer än 200 olika kvantifierade och prissatta parametrar kring marginaliseringens olika delar¹⁰. Kalkylerna här bygger på ett antal antaganden

¹⁰ För mer information om vår metodik – se referenslistan i slutet av rapporten

- Vi utgår från att det finns 110.000 unga i en årskull
- Av dessa väljer vi av försiktighetsskäl 11.9% eller 13.000 som några år efter avslutad gymnasieskola vare sig arbetar eller studerar och därför befinner sig i riskzon för att hamna i kortare eller längre marginalisering
- I kalkylerna räknar vi konsekvent på effekterna för en årskull. Vill man räkna för flera årskullar är det i princip bara att multiplicera
- För att hantera framtida intäkter och kostnader diskonterar vi till nuvärde med 4%
- Då det gäller produktionsförluster väljer av försiktighetsskäl lönen 17.000 för samtliga kalkylår
- Dock har vi kring produktionsvärdena ett antagande om en årlig produktivitet utveckling på 2 %
- Kring målgruppens utseende har vi av försiktighetsskäl utgått från att två tredjedelar genom livet har en enkel okomplicerad problematik (Emilia) och en tredjedel en måttligt komplex situation (Urban)
- Därmed bortser vi, av försiktighetsskäl, både från marginaliseringens triggerfunktion och marginaliseringsaccelerationen
- Vi har genomgående kring marginaliseringen av försiktighetsskäl tagit bort alla antaganden om mer komplext (och därmed dyrt) marginalisering innebärande psykisk ohälsa eller sjukdom, missbruk av alkohol och narkotika liksom kriminalitet

Vi kommer att genomföra kalkylen i fyra steg.

- a) Först beskriver kostnaderna för enskilda ungdomars marginalisering
- b) Därefter beskriver vi en årskulls kort- och långsiktiga marginalisering
- c) Sedan analyserar vi effekterna av att reducera denna marginalisering med 20 %
- d) Slutligen beskriver vi de socioekonomiska effekterna av att förkorta tiden i marginalisering från 5 till 2 år

Det kan vara viktigt att erinra sig att samtliga dessa kalkyler bygger på de här redovisade antagandena. Vid andra antaganden erhåller man naturligtvis något annorlunda svar. Vi har inte heller tagit ställning till vilken eller vilka åtgärder som skulle kunna bryta ett marginaliseringsförlopp (det vi tidigare kallat **evidensproblematiken**) eftersom det ligger utanför vårt kompetensområde. Vi vågar inte heller, av samma skäl, göra några säkra påståenden om det direkta sambandet mellan skolresultat, svårigheter inträde på arbetsmarknaden och en kort- eller långvarigt marginalisering (det vi tidigare kallat **kausalitetsproblematiken**)

4.2 Vad kostar en individs marginalisering?

4.2.1 Två typfall

För att göra kalkylerna hanterbara har vi här valt att särskilja två former av marginalisering. Den första skulle vi lite förenklat kunna kalla **den enkla arbetslöshetens problematik**. Den handlar unga

människor som under kortare eller längre tid är marginaliserade i en eller annan form men trots detta i stort får sitt liv att fungera. Man utvecklar inga omfattande följd- eller sidoproblem utan detta skapar ekonomiska konsekvenser främst för deras försörjning på kort sikt och deras löneutveckling på lång sikt samt deras boende. Man blir då och då till föremål för olika sysselsättningspolitiska insatser. Efter ett antal år, kanske när man närmar sig 30-årsåldern, tar man sig på ett eller annat vis in på arbetsmarknaden. Om man inte gör detta är risken stor att man utvecklar ett antal följdproblem och övergår till den andra gruppen arbetslösa – de med en mer komplicerad bild.

Den andra gruppen skulle vi kunna kalla **den sammansatta och komplexa arbetslöshetens problematik**. Detta är en grupp som antingen har en sammansatt problematik av ett eller annat slag och där dessa **bakomliggande problem** är den egentliga orsaken till skolmisslyckandet. Eller så är det en grupp där skolmisslyckandet har en **triggerfunktion** och utlöser ett antal negativa symptom/beteenden.

I denna grupp hittar man t.ex. psykisk ohälsa såsom depressioner, självskadebeteende, normbrytande beteende etc. Man kan också hitta olika yttringar som följd av olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i dess mildare form. Det kan vara unga som kommer från socialt utsatta familjer där missbruk och normbrytande beteenden utgör en del av livet. Vi hittar grupper med ätstörningar och övervikt och fetma. Vi hittar asocialitet, missbruk och kriminalitet. Yttringarna är många.

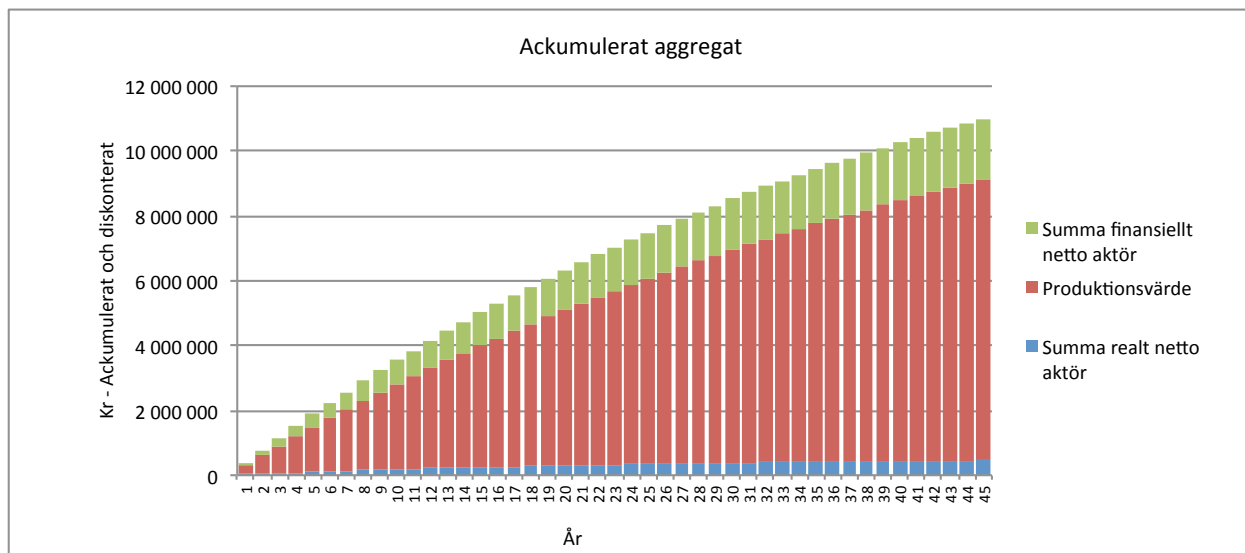
Denna grupp utmärks av att de vid sidan av hjälp med försörjning, bostadsfrågor och arbetsmarknadspolitiska insatser också får eller kräver en hel del insatser från samhällets sida både på kort och på lång sikt.

I den kommande analysen utgår vi från två ”typpersoner”. Emilia är en ung tjej vars huvudproblem är att hon inte fullgjort sin gymnasietid med godkända betyg och bl.a. som en följd av detta inte kommer in på arbetsmarknaden. Men i övrigt har hon inga omfattande problem. Urban är en ung kille som vid sidan av en misslyckad skolgång också har en hel del sidoproblem, framförallt av psykisk natur.

I de tabeller och diagram som följer är kostnaderna uppdelade i tre delar. Produktionsvärden, det vi kallar ”summa reall netto aktör” och som utgör kostnader för alla de typer av offentliga insatser som kan uppstå till följd av marginaliseringen samt ”summa finansiellt netto aktör” som främst handlar om kostnader för försörjning.

4.2.2 Emma – okomplicerad marginalisering

I diagrammet nedan ser vi att de långsiktiga totala marginaliseringskostnaderna för perioden 21-65 år för Emilia uppgår totalt sett till cirka 11 Mkr. Den dominerande delen utgörs av produktionsförlusterna som uppgår till cirka 8,5 Mkr. De realla kostnaderna för olika insatser är ganska små eftersom Emilia är en person med rätt små sidoproblem vid sidan av sin marginalisering.

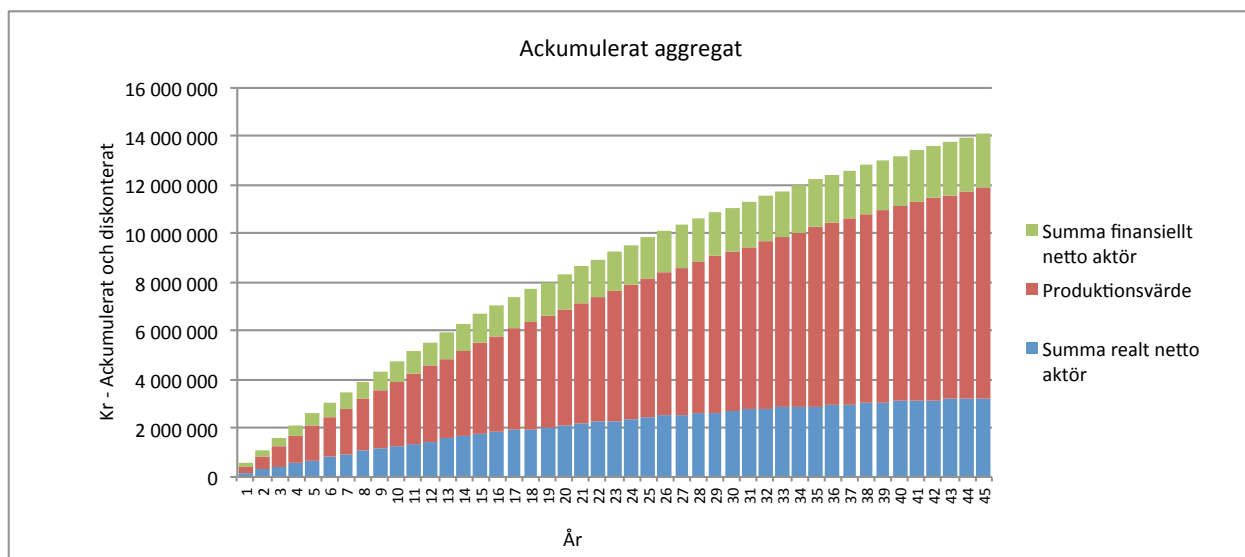

I tabellen nedan ser vi motsvarande siffror för 1,2,3,5,30 och 45 år. Vi kan då tämligen snabbt utläsa att den årliga vinsten av att förkorta Emalias marginalisering med ett år uppgår till cirka 300.000 kronor i form av reala vinster och knappt 90.000 kronor i finansiella vinster – lättnader i form av mindre kostnader för ekonomiskt bistånd och/eller socialförsäkringssystemet

Aggregerat netto	21	22	23	25	50	65
	1	2	3	5	30	45
Summa reall netto aktör	21 830	42 820	63 003	101 071	392 584	470 411
Produktionsvärde	285 600	565 708	840 429	1 374 123	6 557 152	8 652 951
Summa finansiellt netto aktör	87 000	170 654	251 090	402 801	1 564 583	1 874 749

4.2.3 Urban – komplex sammansatt marginalisering

I diagrammet nedan ser vi motsvarande analys för Urban, den unge mannen med något mer komplex problematik. Vi ser då att de totala kostnaderna för hans marginalisering under perioden 21- 65 år uppgår till cirka 14 Mkr. Här ser vi att de reala kostnader, till följd av den sidoproblematik han bär med sig uppgår till cirka 3 Mkr, vilket förklarar huvuddelen av skillnaden i kostnader mellan honom och Emilia

I tabellen nedan återkommer samma analys fördelad på olika tidsperioder. Här kan vi t.ex. se att om vi till följd av en klok insats skulle kunna förkorta Urbans tid i marginalisering från fem till två år – dvs. en vinst på tre år färre i marginalisering – skulle den totala samhällsvinsten uppgå till mer än 1.6 Mkr varav de reala vinsterna utgör mer än 1,2 Mkr.

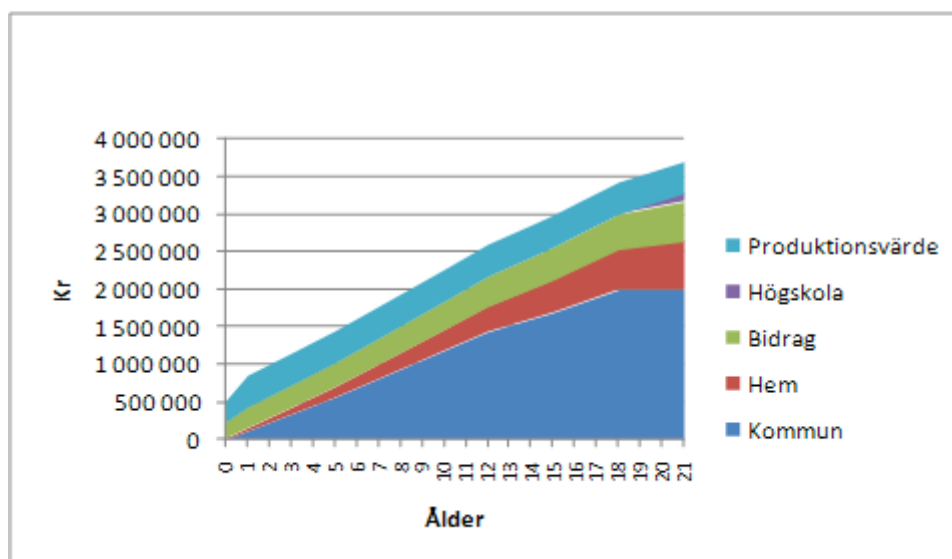
	21	22	23	25	50	65
<i>Aggregerat netto</i>	1	2	3	5	30	45
Summa reall netto aktör	150 533	295 277	434 453	696 954	2 707 149	3 243 819
Produktionsvärde	285 600	565 708	840 429	1 374 123	6 557 152	8 652 951
Summa finansiellt netto aktör	126 500	248 135	351 685	525 620	1 819 688	2 196 736

4.2.4 Vad kostar ett vanligt barn

Men även barn och unga som inte marginaliseras kostar pengar. Och det är ganska självklart. Våra barn är kanske den viktigaste investering som finns i samhället. Man kan se på det som vi gör för våra barn och unga under uppväxten på två helt skilda vis, som en **samhällskostnad** eller som en **social investering** för framtiden. Denna investering har bl.a. som ekonomiskt syfte att leda till att en ”produktionsklar” ung människa efter fullgjord utbildning kan träda ut i arbetslivet. På sätt och vis skulle man kunna säga att det är dags att i vuxen ålder, i form av produktion och skatter, betala tillbaka den investering samhället har bidragit till under uppväxten.

I figuren nedan har vi sammanställt de ackumulerade kostnaderna för ett barn i en ganska vanlig svensk kommun under uppväxten. Vi ser då att totalkostnaderna uppgår till cirka 3.6 Mkr. Av dessa utgör de kommunala kostnaderna en dominerande andel eller cirka 2 Mkr. Familjen bidrar med cirka en halv miljon kronor (mat, kläder, större bostad m.m.). Det uppstår produktionsförluster då föräldrarna är hemma under föräldraledigheten eller för vård av sjukt barn. Kostnaderna för detta uppgår till en knapp halv miljon. Slutligen har vi kostnader för föräldrapenning och sjukpenning under barnet uppväxt, drygt en halv miljon kronor

Den genomsnittliga samhällskostnaden för en produktionsklar 21 åring i en kommun

Det är inte svårt att se att med en prislapp på cirka 3.6 Mkr utgör varje ung människa en av de riktigt stora samhällsinvesteringarna. Räknar vi samman **de totala investeringskostnaderna för en årskull**

barn (110.000 stycken) uppgår de till cirka 400 Mdr kronor. Detta kan jämföras med de årliga kostnaderna för våra socialförsäkringssystem som uppgår till cirka 480 mdr.

Då infinner sig nästa fråga; hur bra är vi då på att ta tillvara denna investering. Som vi sett så misslyckas en icke obetydlig andel unga människor med att fullgöra sin skolgång och ta sig in på arbetsmarknaden. En enkel överslagberäkning pekar på att varje tusental unga i en årskull som misslyckas med att långsiktigt ta sig in på arbetsmarknaden kan ekonomiskt tolkas som en humankapitalförlust på 3.6 Mdr kronor. Vi kommer längre fram att utforska hur många tusen unga per årskull det kan handla om.

Om detta förhållande skulle gälla för de 20 årskullar som idag är barn och unga kommer varje tusental i en årskull som, till följd av skolmisslyckanden eller annat, misslyckas med att ta sig in på arbetsmarknaden att innebära en förlorad socialinvestering på $(20 \cdot 3.6)$ 72 Mdr. Till detta kommer naturligtvis alla de kostnader som finns för den framtida marginalisering dessa unga går till mötes.

Eftersom många unga idag inte lyckas i skolan och bl.a. som en följd av detta inte lyckas ta sig in på arbetsmarknaden blir den ekonomiskt intressanta frågan; **skulle man med en måttlig följdinvestering kring dessa unga kunna reducera andelen som i framtiden riskerar drabbas av marginalisering och skulle detta, bortsett från alla mänskliga och sociala vinster också vara en ekonomiskt bra affär?**

4.3 Vad kostar en årskulls marginalisering?

4.3.1 Vilken historisk kostnad har vi

I en årskull om 110.000 unga ser det alltså ut som att minst 11.9% eller 13.000 av dem efter ett antal år vare sig studerar eller arbetar och att en hel del av dem i riskerar att som en följd av detta hamna utanför arbetsmarknaden. I värsta fall kommer detta att vara långsiktigt och i allra värsta fall permanent.

Den totala sociala investeringskostnaden för var och en av dessa unga människor uppgår till cirka 3.6 Mkr. Det innebär att den totala samhällskostnaden för dessa 13.000 unga uppgår till 46,7 mdr ($13.000 \cdot 3.6$ Mkr, dvs. antalet unga i förväntad marginalisering * ”den normala investeringskostnaden för en ung människa”).

Detta leder naturligtvis till betydande negativa effekter mänskligt, socialt och ekonomiskt. I strikt ekonomisk mening skulle man kunna ställa sig frågan om dessa 13.000 riskerar att helt eller delvis utgöra en förlorad social investering. Av detta följer en intressant följdfråga; skulle det vara meningsfullt att göra ytterligare en följdinvestering för att dels se vad som går att ”rädda” av den historiska investering man gjort och dels förhindra framtida sociala kostnader. En enkel överslagberäkning ger vid handen att om man satsar 5 Mdr på dessa 13.000 unga i en årskull (eller cirka 360.000 kronor per person) för att stödja dem i att ta sig in på arbetsmarknaden och att detta leder till att man lyckas få 10 % av dem eller 1.300 personer in i arbetslivet så har man räddat hem hela den historiska förlusten och dessutom utgör alla framtida intäkter för dessa 1.300 unga en ren socioekonomisk vinst.

4.3.2 Vad kostar varje år framåt

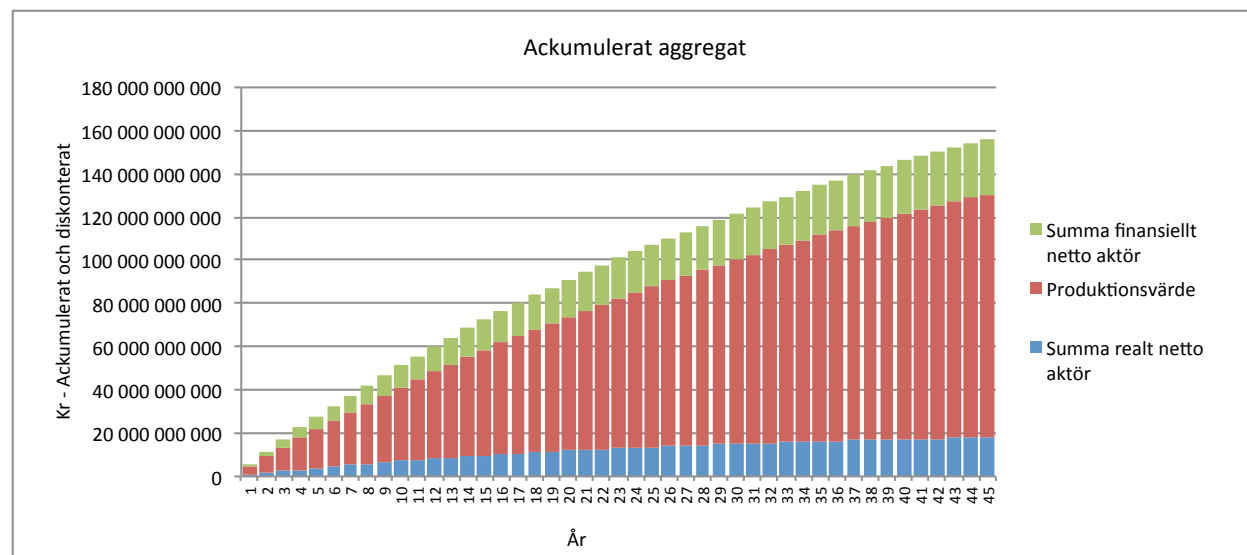
Vad är då kostnaden för dessa unga människor framåt om deras marginalisering består? I tabellen nedan ser vi att den årliga kostnaden för en framtida marginalisering för en årskull uppgår till knappt 6

Mdr kronor. Av detta utgör framtida produktionsförluster med 3.7 Mdr den dominerande delen. Totalt sett uppgår de reala kostnaderna för denna marginalisering till cirka 4,5 Mdr kronor och de finansiella kostnaderna (främst försörjning och till liten del bostadsbidrag) till 1.3 Mdr

<i>Aggregerat netto</i>	1
Summa reall netto aktör	835 927 300
Produktionsvärde	3 712 800 000
Summa finansiellt netto aktör	1 300 455 000

4.3.3 Den långsiktiga effekten

Vad som dock kan vara mer intressant är de ackumulerade effekterna av denna marginalisering om den blir långvarigt eller rentav permanent. I diagrammet nedan ser effekterna under perioden 21-65 år för dessa 13.000 unga människor i en årskull som utgör grunden för vår kalkyl. Om deras marginalisering inte kan hävas kommer de fram till sin pension att skapa samhällskostnader på totalt sett cirka 155 Mdr. Av dessa kostnader utgör produktionsförluster och reala kostnader cirka 130 Mdr och finansiella kostnader cirka 25 Mdr.

Samma data finns redovisade i tabellen nedan för 1,2,3,5,30 och 45 års sikt. Ur denna tabell kan vi t.ex. utläsa att kostnaden för en årskull 13.000 ungas marginalisering under en femårsperiod uppgår till totalt cirka 27 Mdr kronor varav de reala delarna och produktionsförlusterna uppgår till 21 Mkr.

	21	22	23	25	50	65
<i>Aggregerat netto</i>	1	2	3	5	30	45
Summa reall netto aktör	835 927 300	1 639 703 550	2 412 565 329	3 870 255 814	15 033 078 017	18 013 264 719
Produktionsvärde	3 712 800 000	7 354 200 000	10 925 573 077	17 863 599 250	85 242 981 906	112 488 365 120
Summa finansiellt netto aktör	1 300 455 000	2 550 892 500	3 695 724 231	5 763 307 512	21 433 978 849	25 753 061 931

Vi har nu ett grovt mått på vad en livslång marginalisering för 13.000 unga människor kostar. Denna kostnad består av två delar. Dels de förluster som den ursprungliga investeringen under ungdomsåren leder till – 46.7 Mdr – och dels de framtida kostnaderna under vuxenlivet – totalt sett cirka 155 Mdr. I runda tal handlar det om drygt 200 Mdr per årskull unga

4.4 Värdet av att reducera marginaliseringen med 20 % för en årskull

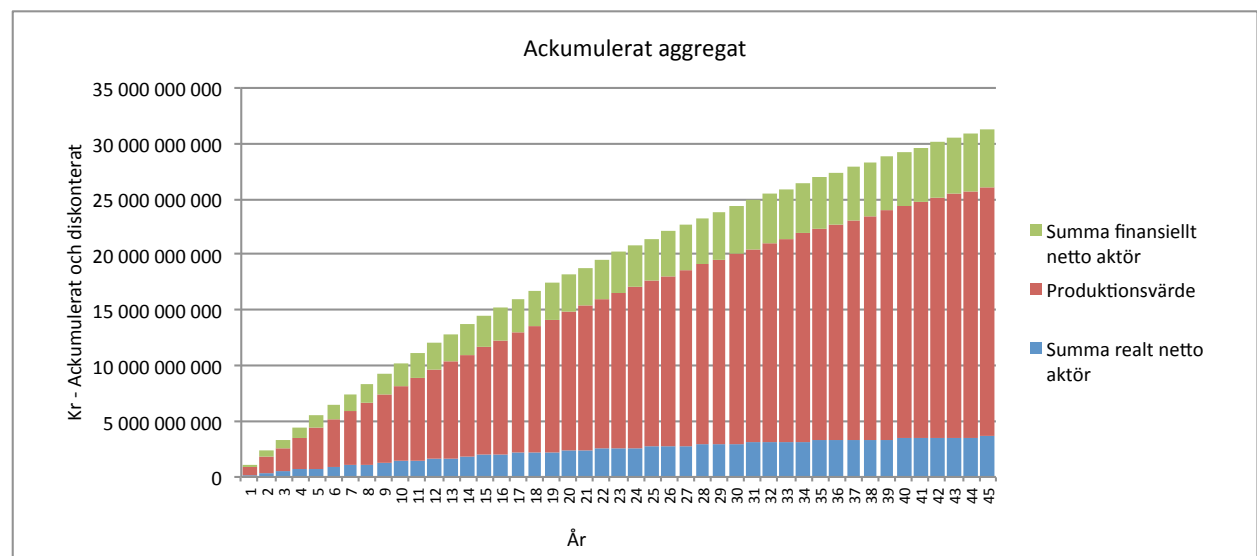
4.4.1 Kortsiktiga effekter

Låt oss nu tänka oss att man genom olika insatser mot denna grupp av 13.000 unga lyckas bryta en resa mot livslångt marginalisering för 20 % av dem – vilka socioekonomiska effekter skulle detta leda till? I tabellen nedan ser vi att de totala effekterna av detta på årsbasis är en socioekonomisk vinst på cirka 1,1 Mdr kronor varav drygt 900 Mkr utgör vinster i form av produktionsvärden och reala vinster. Resterande vinster om cirka 250 Mkr utgörs av finansiella vinster

<i>Aggregerat netto</i>	1
Summa realt netto aktör	167 185 460
Produktionsvärde	742 560 000
Summa finansiellt netto aktör	260 091 000

4.4.2 Långsiktiga effekter

Men vad som är betydligt intressantare är de långsiktiga effekterna. I diagrammet nedan ser vi de socioekonomiska vinsterna av att för 20 % av de 13.000 unga vi tidigare beskrivit bryta en livslång marginalisering och erhålla inträde på arbetsmarknaden. Vi ser de att de totalt uppgår till cirka 31 Mdr kronor. 26 Mdr kronor utgör reala vinster och vinster i form av ökad produktion. 5 Mdr kronor utgör finansiella vinster

I tabellen nedan ser vi samma resultat för olika tidsperioder. Om vi i stället antar att det inte var en livslång marginalisering som man genom goda åtgärder lyckades bryta för dessa 20 % av årskullens unga i marginalisering utan en femårig marginalisering ser vi att den totala vinsten uppgår till cirka 5,7 Mdr kronor varav cirka 4.3 Mdr består av produktionsvärden och reala kostnader.

	21	22	23	25	50	65
<i>Aggregerat netto</i>	1	2	3	5	30	45
Summa realt netto aktör	167 185 460	327 940 710	482 513 066	774 051 163	3 006 615 603	3 602 652 944
Produktionsvärde	742 560 000	1 470 840 000	2 185 114 615	3 572 719 850	17 048 596 381	22 497 673 024
Summa finansiellt netto aktör	260 091 000	510 178 500	739 144 846	1 152 661 502	4 286 795 770	5 150 612 386

Om man vänder på steken skulle man kunna säga att en åtgärd som kostade mindre än 5,7 Mdr kronor med detta antagande om framgång (att förkorta marginaliseringstiden för 20 % av de 13.000 med fem år) – vid sidan av de mänskliga och sociala vinsterna - vore en bra affär för samhället.

4.5 Om vi lyckas reducera marginaliseringstiden för en årskull från 5 till 2 år

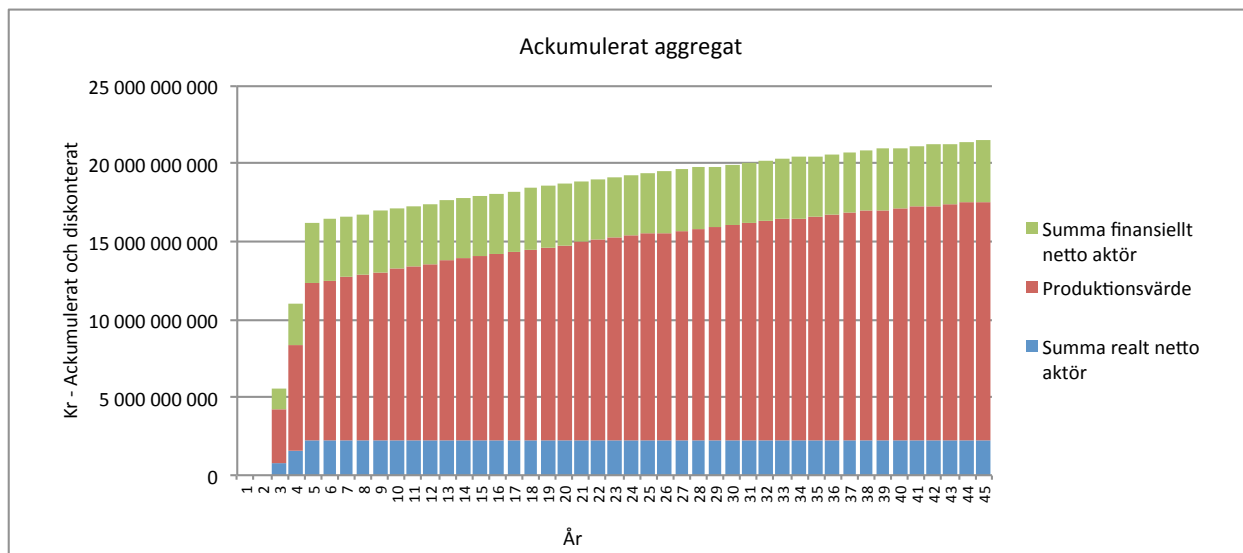
4.5.1 Effekter på kort sikt

Ett annat sätt att närma sig frågan är att fundera över vad varje år som man kan förhindra marginaliseringen i en årskull kan vara värt. I tabellen nedan ser vi att varje år som vi kan uppnå detta är värt totalt sett knappt 6 Mdr kronor varav cirka 4.5 Mdr kronor utgör reala vinster och produktionsvinster

<i>Aggregerat netto</i>	1
Summa realt netto aktör	835 927 300
Produktionsvärde	3 712 800 000
Summa finansiellt netto aktör	1 300 455 000

4.5.2 De långsiktiga effekterna

Om vi i stället frågar oss vad skulle det vara värt att förkorta marginaliseringstiden för dessa 13.000 unga från fem år till två år, dvs. förkorta marginaliseringstiden med tre år ser vi svaret i diagrammet nedan. Vi ser då att den totala socioekonomiska vinsten uppgår till cirka 21 Mdr kronor. Av detta utgör den reala vinsten och produktionstillskotten mer än 17 Mdr kronor

I tabellen nedan ser samma effekter. Man kan alltså säga att om vi för en årskull lyckas korta marginaliseringstiden för de 13.000 ungdomar som utgör grunden för vår kalkyl med tre år till en kostnad som understiger 20 Mdr kronor är skillnaden mellan kostnaden för denna insats och 20 Mdr kronor, vid sidan av de mänskliga och sociala effekterna, en ren samhällsvinst

	21	22	23	25	50	65
<i>Aggregerat netto</i>	1	2	3	5	30	45
Summa reall netto aktör	0	0	778 018 162	2 245 434 075	2 245 434 075	2 245 434 075
Produktionsvärde	0	0	3 432 692 308	10 101 306 469	13 836 682 758	15 347 111 534
Summa finansiellt netto aktör	0	0	1 346 153 846	3 885 127 447	3 885 127 447	3 885 127 447

5. SLUTSATSER

”Det tar allt längre tid innan man som ung får stadigvarande arbete. Åldern har förskjutits från strax över 21 år i början av 90-talet till 27 - 28 år i dag, säger Jonas Olofsson, docent i ekonomisk historia vid Umeå universitet. Andelen unga som vid 20 års ålder fått slutbetyg från gymnasiet har samtidigt minskat från drygt 80 procent i mitten av 1990-talet till strax över 70 procent 2008”¹¹.

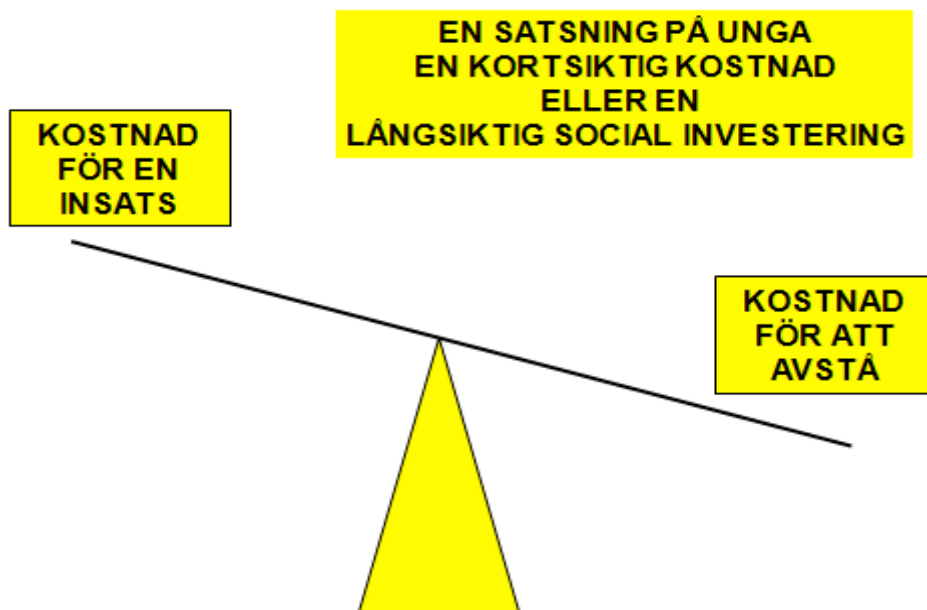
En betydande del av de unga i en årskull får en bevärlig resa in i vuxenlivet. Det finns en tämligen tydlig koppling mellan att misslyckas i skolan och att misslyckas med att som vuxen ta sig in på arbetsmarknaden. 13.000 i varje årskull vare sig studerar eller arbetar några år efter gymnasietidens slut. Risken för att denna grupp marginalisering förlängs eller i värsta fall permanentas är betydande. Vi har här visat att kostnaderna för detta är omfattande. Summan av förlorat humankapital och framtida socioekonomiska kostnader uppgår för varje årskull till cirka 200 Mdr kronor.

Här finns ett val att göra. Antingen fortsätter vi som förr och låter marginaliseringen vara av denna omfattning för varje årskull som lämnar gymnasieskolan, eller så gör vi något åt det. Oavsett vad vi väljer blir det konsekvenser av ena eller andra slaget. En insats för att bryta detta mönster kostar. Och vi kanske måste vara ganska säkra på att en insats också ger avsedd effekt och gör det på ett kostnadseffektivt vis.

¹¹ DN, ekonomibilagan 10/4 2010

Men å andra sidan, vilket vi visat här, kostar det också att avstå från att göra en insats. De fortsatta kostnaderna för framtidens marginalisering är betydande. Sålunda har vi att ta ställning vad som mänskligt, socialt och ekonomiskt är det mest attraktiva alternativet i gungbrädan nedan

Analysen har hela tiden sin utgångspunkt i de 13.000 unga i en årskull som ligger i den mest uppenbara riskzonen för marginalisering. Om man är mer intresserad av effekterna för t.ex. fyra årskullar kan man multiplicera talen ovan med fyra. Eller om man vill studera effekterna för 25.000 unga på väg in i marginalisering så dubblar man siffrorna. Man kan alltså ganska fritt variera den de antaganden kalkylen bygger på.

Det ligger vare sig inom vårt uppdrag eller kompetensområde att ange förslag till insatser eller peka ut vilken färdriktning som bör gälla. Men med stöd av analysen vi här gjort kan man dra slutsatser av vad det för en årskull kostar att avstå från att göra något, vad det är värt att reducera marginaliseringen med 20 % i en årskull eller vad det är värt att förkorta tiden i marginalisering från 5 till 2 år.

En sak är dock klart. Även om det skulle vara dyrt att göra något åt detta omfattande marginalisering är kostnaderna för att låta det fortgå förskräckande höga. Om man i räkneexemplet summerar marginaliseringens kostnader för de 20 årskullar som är unga idag uppgår det till cirka 4.000 Mdr. Vi kan jämföra detta med t.ex. statens budget för 2010 som uppgår till cirka 780 Mdr vilket ungefär motsvarar kostnaden för fyra årskullars framtida marginalisering. Vi ser då att det sannolikt finns få större ekonomiskpolitiska utmaningar i vårt land än att reducera omfattningen av denna marginalisering.

6. REFERENSER & RAPPORTER

6.1 Metoden

Vi har genomfört olika former av det vi idag kallar socioekonomiska analyser och bokslut i mer än 30 år.

De olika konkreta beräkningsmodeller vi använder oss av bygger på erfarenheter och data vi utvecklat i ett flertal uppdrag, några av dem redovisade nedan. För den som på ett enkelt vis vill ta del av detta rekommenderas "Handbok till förenklad socioekonomisk analysmodell", Idéer för livet, 2010. En mer utförlig beskrivning finns i rapporten "Handbok i socioekonomiska bokslut", NUTEK, 2008 samt "Resten av bilden – Socioekonomiska bokslut som en metod att värdera sociala företag".

6.2 Rapporter

Nedan anges några av de studier vi genomfört som har beröring med detta arbetsområde. De flesta av dem finns tillgängliga på våra hemsidor www.ofus.nu & www.seeab.se och går utmärkt att ladda ner. Några av dem finns dessutom tillgängliga på engelska.

Lundmark & Nilsson, Utvärdering av ADHD-projektet på Norrtäljeanstalten, OFUS & Kriminalvården, 2010

Lundmark & Nilsson, En skillnad som gör en skillnad – en metodutvärdering och socioekonomisk analys av Mission Possible, OFUS & Fryshuset, 2011

Lundmark, Nilsson & Wadeskog, OFUS, 1997, Sara Söderberg, en studie om samverkan och samhällsekonomi kring personer med ryggont.

Lundmark, Nilsson & Wadeskog, OFUS, 2000, Eva-Britt Larsson – en person med psykosociala arbetshinder.

Lundmark, Nilsson & Wadeskog, OFUS, 2008, 1+1=3, en analys av samverkan och socioekonomiska effekter av rehabprojektet ITOK, SEE, KVS & SLL

Nilsson, OFUS, 2000, Svempa Johansson, missbrukare eller företagare, en analys av de samhällsekonomiska konsekvenserna av arbetskooperativet Basta.

Nilsson, 2008, Den osynliga lönsamheten - Tullens beslag av heroin och amfetamin ur ett socioekonomiskt perspektiv, SEE.

Nilsson, 2008, Samverkan i Sörmland – en analys av Sörmlands Samordningsförbund - RAR, OFUS & RAR

Nilsson, 2009, Socioekonomisk investeringskalkyl kring ett projekt med en vidgad arbetsmarknad i Jönköpings Län, OFUS & Regionförbundet i Jönköpings Län

- Nilsson, 2010, De unga, marginaliseringen och arbetsmarknaden, OFUS & Ungdomsstyrelsen
- Nilsson, 2010, Helhetssyn och långsiktighet – en socioekonomisk analys av de folkhälsopolitiska målen, OFUS & Folkhälsoinstitutet
- Nilsson, 2011, Skuldsanering och budgetrådgivning ur ett socioekonomiskt perspektiv, Konsumentverket & OFUS
- Nilsson, 2011, Helhetssyn & långsiktighet – strategier baserade på socioekonomiskt tänkande, SEE & Idéer för Livet/Skandia
- Nilsson, Svedin & Wadeskog, Ekonomisk effekter i olika former av missbruksbehandling, Stockholms Stad, FoU-byrån & SEE, 1986.
- Nilsson & Wadeskog, 1979, SEE & Statens Ungdomsråd, Det blir för dyrt – en studie av missbrukets samhällsekonomiska kostnader.
- Nilsson & Wadeskog, 1996, SEE & Nacka kommun, Vårdkedjor, samverkan och ekonomi – fallet stroke och äldre personer.
- Nilsson & Wadeskog, 1998, SEE & Södertälje kommun, Vårdkedjor, psykiatrireformen och ekonomin – fallet Södertälje.
- Nilsson & Wadeskog, 1999, Socialstyrelsen & SEE, Rutger Engström- missbrukare eller psykiskt sjuk.
- Nilsson & Wadeskog, 2003, SEE & Landstinget i Dalarna, Carina Persson, en studie av fetmans samhällsekonomiska konsekvenser.
- Nilsson & Wadeskog, 2004, Ett socialt investeringsperspektiv, SEE & Socialstyrelsen.
- Nilsson & Wadeskog, 2005, Resten av bilden – Socioekonomiska bokslut som en metod att värdera sociala företag, SEE.
- Nilsson & Wadeskog, 2006, Det lönar sig – ekonomisk utvärdering av personligt ombud för psykiskt funktionshindrade, Socialstyrelsen & SEE.
- Nilsson & Wadeskog, 2006, Bättre träffbild ger högre effektivitet, ekonomisk utvärdering av PO-reformen i Västmanland, Länsstyrelsen i Västmanland & OFUS.
- Nilsson & Wadeskog, 2006, Det sociala företaget och samhället – socioekonomiska bokslut för Basta och VägenUt!, NUTEK & SEE.
- Nilsson & Wadeskog, 2007, Billigare och bättre – socioekonomiska bokslut för de sociala arbetskooperativen KOS & Briggen, SEE & Europeiska socialfonden.
- Nilsson & Wadeskog, 2007, Skräddarsydd rehabilitering – en lönsam historia. Utvärdering av rehabprojektet Gemet i Karlstad, SEE.
- Nilsson & Wadeskog, 2008, Utvärdering av rehabprojektet Livlinan i Österåker, SEE.

- Nilsson & Wadeskog, 2008, Utvärdering av Metadonprogrammet i Stockholm, SEE & MOB.
- Nilsson & Wadeskog, 2008, Utvärdering av Subutexbehandling i kombination med psykoterapi i Stockholm, SEE & MOB.
- Nilsson & Wadeskog, 2008, Det är bättre att stämma i bäcken än i ån – att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga, SEE & Idéer för livet/Skandia.
- Nilsson & Wadeskog, 2008, Handbok i socioekonomiska bokslut, SEE & NUTEK.
- Nilsson & Wadeskog, 2008, Den osynliga och diffusa rehabiliteringspotentialen - översiktliga socioekonomiska kalkyler kring effekterna av framgångsrik rehabilitering inom ramen för samordningsförbund, SEE & Statskontoret
- Nilsson & Wadeskog, 2008, Summan av att ge människor en andra chans – en socioekonomisk analys av Lugna Gatans verksamhet, SEE & Fryshuset
- Nilsson & Wadeskog, Focus on the individual, SEE & Idéer för Livet/Skandia, 2009
- Nilsson & Wadeskog, 2009, Utvärdering av skolverkets samverkansprojekt, SEE & Skolverket
- Nilsson & Wadeskog, De deprimerade unga flickorna – ett socioekonomiskt perspektiv, SEE & Idéer för Livet/Skandia, 2010
- Nilsson & Wadeskog, Handbok till en förenklad socioekonomisk analysmodell, SEE & Idéer för Livet/Skandia, 2010
- Nilsson & Wadeskog, Gatuvåldets ekonomi, del 1 – individer och förlopp, SEE & Hjärnkraft, 2011